

style oppresses the teacher's free expressions of their opinions, attitudes, and thoughts. The rivalry style interferes collaboration while decision-making, determines the predominance of teachers with low conflict level (52,6%), the development of school is oppressed. The teachers' interpersonal relations are curved and are developing weakly. It was set that the teachers' arranging is similar while school manager belongs to ignoring or adaptation styles. In this case the teachers' ability to put problems and to see contradictions is reduced. The conclusion is made that the analysis of school manager's conflict style is important part of elaborating of ways to normalize the conflict level at teachers.

Key words: conflict, high conflict, conflict factor, collaboration style, compromise style, adaptation style, ignoring style, rivalry style, interpersonal relations, pedagogical collectivity.

Отримано: 18.01.2014 р.

УДК 159.922.7 (043.3)

О.Я. Жизномірська

Консультування батьків і вчителів з питання оптимізації розвитку самоствердження особистості підліткового віку

О.Я. Жизномірська. Консультування батьків і вчителів з питання оптимізації розвитку самоствердження особистості підліткового віку. У статті презентовано рекомендації практичним психологам щодо консультування батьків та вчителів з розвитку самоствердження особистості в період дорослішання. З'ясовано, що прагнення до самоствердження підлітка визначаються певною соціальною позицією, розумінням – нерозумінням, прийняттям – неприйняттям, визнанням тощо. Встановлено залежність між особистісним та соціальним самоствердженням підлітків, яка сприяє особистісному зростанню, самовдосконаленню, суб'єктивному благополуччю. Злагоджена конструктивна співпраця практичного психолога з класним керівником, учителем, батьками дозволяє особистості підлітка позитивно самостверджуватися та презентувати власне «Я» оточуючим.

Ключові слова: самоствердження, саморозкриття, самоцінність, самовиявлення, самопрезентування, самореалізація, самоактуалізація, особистість підліткового віку.

О.Я. Жизномирская. Консультирование родителей и учителей по вопросу оптимизации развития самоутверждения личности подросткового возраста. В статье представлены рекомендации практическим психологам относительно консультирования родителей и учителей из развитию самоутверждения личности в период взросления. Выяснено, что стремления к самоутверждению подростка определяются социальной позицией, пониманием – непониманием, принятием – непринятием. Установлена зависимость между личностным и социальным самоутверждением подростков, которая способствует личностному росту, самосовершенствованию. Согласованное конструктивное сотрудничество практического психолога с классным руководителем, учителем, родителями позволяет личности подростка положительно утверждаться и презентовать собственное «Я» окружающим.

Ключевые слова: самоутверждение, самораскрытие, самооценочность, самовыявление, самопрезентация, самореализация, самоактуализация, личность подросткового возраста.

Постановка проблеми. В умовах сьогодення спостерігається досить складна, напружена економічна, соціально-політична та освітня ситуації. Зростання в людей різноманітних особистісних проблем і негараздів потребує високого рівня толерантності, впевненості, міжособистісного розуміння та підтримки з боку психолога.

Переживаючи життєві колізії, підростаюча особистість намагається пристосуватися до них, виявляє власну гідність, непокірність і починає презентувати себе в найрізноманітніших іпостасях. З одного боку, підлітки прислухаються до думок дорослих та намагаються бути справедливими, терпимими, виконують їх поради, прохання, вказівки, а з другого – протестують проти них, здійснюють неадекватні вчинки, спілкуються лише з тими референтними особами, які викликають у них приємні почуття, емоції та позитивні враження. Педагоги та практичні психологи доволі схвильовані проблемами сучасних підлітків, оскільки вважають, що з необережності вони можуть потрапити на деструктивний шлях власного розвитку. Водночас адміністрація школи розуміє, які зобов'язання покладені на неї, який складний віковий етап «підлітковості». Як підростаюча особистість себе сама сприймає, відчуває, діє, що і як необхідно робити для ефективного подолання цих труднощів, як зарадити сучасному підлітку? Особистість перехідного віку очікує підвищеної уваги до себе з боку батьків, психологів, учителів тощо. Не зважаючи

на думку самих підлітків, котрі позиціонують себе як самостійними, вільними, незалежними, впевненими, вони все-таки прагнуть допомоги з боку значущого дорослого. Саме від дорослих підліток набуває певного соціального досвіду, презентує певні форми поведінки, спілкування й водночас прагне проявляти почуття власної честі та гідності.

З метою оптимізації розвитку самоствердження у підлітків ми розробили методичні рекомендації для практичних психологів, які можуть бути використані під час індивідуальних та групових консультацій з батьками, вчителями та самими підлітками.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У філософській площині процес самоствердження особистості розглядається як прагнення до свободи та волі людини (І. Кант); як бажання, потреба до влади (Ф. Ніцше); як прагнення до незалежності, вибору особистості (А. Шопенгауер). У педагогічному контексті процес самоствердження розглядався крізь призму позитивного впливу дорослої спільноти на старшокласників (В. Пирогов), демонстрування позитивних форм спілкування та поведінки дорослих для підлітків (В. Сухомлинський), гуманістичних ліній сімейного виховання батьків для особистості підліткового віку (А. Меренков).

У психологічній науці процес розглядається як прагнення особистості зайняти певну соціальну роль, місце, позицію, здобути авторитет, повагу серед друзів (Л. Божович, Т. Гаврілова, Т. Драгунова, Д. Фельдштейн, Л. Фрідман, І. Харламов); як потреба підлітка, що реалізується в його лідерстві, наслідуванні, спілкуванні, визнанні серед оточуючих (І. Кон, В. Кондрашенко, Л. Петровська, С. Рубінштейн, А. Реан, А. Хрипкова); як потреба до самовизначення, самовиявлення, самопрояву, саморозвитку, самопрезентування (О. Асмолов, В. Сафін); як атрибут соціалізації підлітка (Л. Осьмак); як прагнення підлітка до особистісного зростання (І. Булах).

У психології процес становлення самоствердження підлітка вивчався в контексті наступних категорій: самоставлення (І. Бех, К. Роджерс, С. Рубінштейн), самоповаги (І. Бех, І. Кон, В. Сафін), саморозкриття, самопрезентування (Н. Харламенкова, Н. Нікітін, М. Цибра, Л. Петровська), моральної самосвідомості (І. Булах, І. Бех, М. Боришевський, Б. Братусь, І. Кон та ін.), самоцінності (І. Бех), самоактуалізації (А. Маслоу, К. Роджерс).

Узагальнивши наукові доробки зарубіжних та вітчизняних учених, ми вважаємо, що найбільш достовірними будуть такі

визначення: **самоствердження** – це прагнення до саморозкриття, самоцінності, самореалізації особистісних потенціалів та досягнення певного статусу у взаємодіях з оточуючими. Доречним буде виокремлення особистісного та соціального самоствердження. У нашому розумінні **особистісне самоствердження** – це прагнення підлітків презентувати власні думки, ідеї, погляди для свого задоволення, отримання власного авторитету й здобуття бажаних результатів, не очікуючи при цьому визнання іншими. Натомість, **соціальне самоствердження** – це прагнення підлітків переконливо відстоювати власні ідеї, права, впевнено почуватися у власних здібностях, займати значуще місце в колі своїх однолітків та друзів й водночас бажання отримати розуміння, повагу та визнання з боку оточуючих.

Мета статті – презентувати методичні рекомендації практичним психологам щодо консультування батьків та вчителів щодо конструктивної спрямованості самоствердження особистості підліткового віку. **Завданнями** є розгляд сутності проблеми самоствердження особистості підлітка, розробка методичних рекомендацій та аналіз психолого-педагогічних прийомів щодо оптимізації процесу утвердження власного «Я» підлітками.

Виклад основного матеріалу. Як зазначають Д. Коттлер, Р. Браун психотерапевтичне консультування відіграє важливу роль у процесі взаємодії з особистістю, яка має певні труднощі. В ході систематичної роботи можна використовувати низку «навичок» міжособистісного спілкування для того, щоб допомогти іншому, зокрема змінити поведінку, думки, почуття зростаючої особистості. Під час консультування батьків психолог може проводити соціально-психологічний тренінг щодо конструктивного, безконфліктного спілкування дорослих (батьків) зі своєю дитиною (підлітком); сприяти та допомагати батькам у розумінні своїх дітей; здійсненні та прийнятті учнями правильних рішень та власного вибору; допомагати у саморозкритті ресурсів та талантів своїх дітей; навчити толерантно спілкуватися, рівноправно взаємодіяти з ними (вихованцями) [4].

Вважаємо, що для того, аби у підлітків відбулося особистісне позитивне самоствердження, їм необхідно демонструвати, чим вони відрізняються від інших своїх однолітків, акцентувати увагу на конструктивних формах спілкування, поведінки з іншими дорослими, вмінні проявляти певні якості, риси характеру, які сприяють позитивному самоствердженню, підтримувати та цінувати особистісну позицію, з повагою ставитися до думок

інших, сприймати, розуміти, відчувати дитину як особистість, яка знаходиться у постійному пошуку «Я» та прагне вдосконалюватися. Для того, щоб особистість перехідного віку відчувала себе дорослою, самостійною та відповідальною, їй необхідно довіряти, поважати, цінувати та позитивно бути налаштованим до будь-яких викликів її життя.

У роботі з батьками можна запропонувати низку індивідуальних бесід, розмов, консультацій щодо особистісних та шкільних проблем підлітків, лекційних занять на теми: «Підліток і його молодіжне середовище», «Я і друзі», «Підліток – школа – сім'я», проведенні круглих столів, вечорів зустрічей тощо.

Поряд з цим психолог може рекомендувати батькам спектр методичних прийомів, наприклад, «Ми в сімейному колі», метою якого є анкетування батьків щодо уявлень ними труднощів їхніх дітей. Зміст запитань наступний:

- як я сприймаю підлітка;
- як часто задоволена шкільними успіхами своєї дитини;
- чи знаю я все про свою дитину та її проблеми;
- чи залучаюсь я до вирішення основних проблем своєї дитини.

Психолог може також організувати бесіду для батьків, які виховують особистість перехідного віку. Тема бесіди «Труднощі утвердження власного «Я» . Розмова відбувається разом із медиками, психологами, психотерапевтами, де батьки мають можливість отримати висококваліфіковану та вичерпну професійну інформацію щодо молодіжних підліткових проблем та негараздів, що виникають внаслідок самоствердження.

«Вечір великої родини» – бесіда, темою якої є співпраця батьків з дітьми (підлітками), а також адекватне позитивне розуміння та ставлення до сучасної молоді. Таке заняття передбачає активну участь батьків, учнів та їх учителів.

«*Батьківський ринг*» – заняття, метою якого є взаємодопомога батькам у вирішенні проблемних життєствердних ситуацій їх дітей.

Батькам доречно запропонувати написати на аркуші паперу проблеми власних дітей. Записи батьків можна кинути в скриньку для збереження анонімності. На наступному занятті варто зачитати всі записи та разом обговорити окреслені проблеми підлітків.

Буде доречним проведення анкетування для батьків, оскільки останні відіграють значущу роль у площині самоствердження підлітка. Пропоновані запитання:

1. Які, на Ваш погляд, здібності розкрилися у Вашої дитини в процесі навчання? У чому вони виявляються?
2. Чим цікавиться Ваша дитина?
3. Чи звертається Ваша дитина за допомогою, виконуючи домашні завдання? Якщо так, то до кого частіше?
4. Який, на Вашу думку, обсяг домашніх завдань (потрібне підкресліть):
 - великий і дитина не справляється;
 - посильний для виконання;
 - невеликий і може бути збільшений.
5. Який рівень власної організованості Вашої дитини (підкресліть):
 - вона все робить без нагадувань і вчасно;
 - іноді мені потрібно нагадувати і контролювати;
 - без нагадувань вона нічого сама не робить.
6. Чи відповідають, на Вашу думку, шкільні оцінки здібностям дитини?
7. Чи є у Вашої дитини проблеми зі здоров'ям, через які вона може відчувати об'єктивні труднощі у навчанні?
8. Чи є у Вашої дитини постійні обов'язки по господарству (назвіть).
9. Які «покарання» застосовуються вдома? Які діють краще, гірше?
10. Які форми заохочення застосовуються вдома?
11. Чи є у Вашої дитини бажання йти до школи?
12. Чи є у Вас потреба в співробітництві з учителями, психологом (консультації, бесіди)? Чого конкретно Ви потребуєте? [2; 3; 6; 10].

З нашої точки зору, доцільним будуть також проведення консультацій та розробка рекомендацій для вчителів. Тематика консультацій: «Мої реакції (поведінкові, емоційні) в класі», «Рефлексія, саморефлексія вчителя», «Професійне вдосконалення особистості педагога», «Створення ситуації успіху та сприятливого психологічного мікроклімату вчителем на уроці», «Що Я як вчитель можу зробити, змінити на уроці» тощо. Вважаємо, що непорозуміння, суперечки, у взаємодіях породжують у підлітків погані настрої та самопочуття, що негативно впливають на показники успішності. Однак деколи учням підліткового віку не вистачає уваги, розуміння й спілкування з батьками, формується зневажливе ставлення до них референтним оточенням, що, звісно, впливає на їх особистісне становлення «Я» – самоствердження. Виходячи з таких позицій, підліток залишається сам

на сам зі своїми проблемами і прагне якось їх вирішити. Такий підліток починає погано вчитися, пропускати уроки, чинить бійки в класі, бунтує, зневажливо ставиться до деяких учнів, хоча намагається знайти «рівних» собі однокласників. Тому значуща робота покладається на педагогів, психологів, котрим ми пропонуємо наступні рекомендації: 1) ознайомити підлітків з основами особистісного самоствердження, самозростання (щоб підліток зрозумів, як він може себе проявити, презентувати тощо); 2) сформувані у них переконання до соціально значущих мотивів; 3) поглибити здатність учнів до самоаналізу, самовиховання; 4) допомогти оволодіти навичками саморегуляції емоцій та самоконтролю власної поведінки; 5) сприяти розкриттю навичок ефективного спілкування, що активізують процес самоствердження. На уроках вчителю варто практикувати нестандартність у проведенні занять (для розуміння підлітками власного «Я», сенсу життя, роздуми про себе, власну сутність), проблемність викладу матеріалу; поєднання змісту із життям (розгляд та аналіз життєвих ситуацій); створення для учнів атмосфери психологічного комфорту, впевненості, «контрольованої» свободи, ситуації успіху; включення підлітків у творчий процес заняття, спонукання їх до самостійних пошуків нестандартних вирішень з будь-яких існуючих проблем. Врешті-решт, їх потрібно готувати до «негараздів», перипетій, колізій дорослого самостійного життя. Уроки можуть бути насичені ігровим, розважальним та водночас повчальним, моральним змістом, який матиме на меті життєствердне значення, в процесі яких, підлітки програватимуть різні рольові сценки, займатимуть певні соціальні ролі, позиції й водночас будуть поступово дорослішати [10; 12].

Варто зазначити, що на нестандартному уроці вчителі разом з учнями можуть презентувати різні форми роботи на теми: «Як я демонструю себе в класі, вдома, на вулиці...», «Мені так хочеться...», «Мені до вподоби...», «Мені імпонує...». Може бути проведена організація ігор з елементами життєстверджувальних форм і засобів (учнів з педагогами, учнів зі своїми батьками); варто запропонувати театральну виставку на тему: «Самоствердження підлітка в соціальному просторі», до якої можна залучити учнів, батьків, педагогів тощо.

Учителям також рекомендовано будувати взаємини з підлітками на рівні діалогічного спілкування з актуальних для них тем, працювати з їх запитамі, обговорювати особистісні проблеми самоствердження, аналізувати життєві, уявні ситуації у різних взаємодіях, організувати написання підлітками творів-

есе, творів-роздумів власного «Я», проводити для них нестандартні уроки в поєднанні з практичним досвідом, брати активну участь у різноманітних заходах творчого спрямування та презентування власного «Я».

У роботі з підлітками можна практикувати різноманітні заходи, які дозволяють бачити себе зі сторони (як підліток поводить себе, спілкується в класі з учителем-предметником, класним керівником, однокласниками, друзями). З метою реалізації в життєдіяльності підлітків конструктивної самопрезентації було визначено наступне: проведення інформаційних повідомлень, бесід на тему: «Особистість самоствердження підлітків в умовах сьогодення»; організація зустрічей з цікавими людьми; ведення особистісного щоденника (записника). Крім того, важливо залучати підлітків до творчих робіт – створення колажів, малюнків на тему «Я утверджуюся в оточуючому світі» з подальшим обговоренням у груповій та індивідуальній бесіді.

Д.В. Джонсона вважає, що, саморозкриття особистості є значущим у міжособистісному спілкуванні, що дає можливість оцінити правильність чи неправильність власного утвердження «Я» перед іншими. Саморозкриття, на думку вченого, проглядається крізь призму певного прояву того, як особистість реагує на нинішню ситуацію і передає співрозмовнику ту інформацію про своє минуле, що є релевантною з позицій розуміння особистісних реакцій на теперішні події [8, с.52]. За Д.В. Джонсоном саморозкриття повністю завершується лише тоді, коли особистість розповідає іншим, як вона безпосередньо реагує на певну ситуацію. Вчений пропонує деякі уявні ситуації, які дозволяють підліткам більш чіткіше осмислювати, аналізувати та висловлювати власну позицію.

1. Ви йдете темною вулицею. Попереду – вуличний ліхтар. Ви підходите ближче. Біля ліхтаря стоїть і плаче дівчина. Ваші дії.

2. Ви обідаєте в шкільній їдальні. Берете піднос і сідаєте за столик. У їдальні багато людей, усі гомонять. А в кутку за столом сидить самотній учень. Ваші дії.

3. Ви йдете на вечірку до друзів. Заходите в квартиру, знімаєте пальто, берете що-небудь випити й розмовляєте з друзями. Посеред кімнати стоїть чоловік, якого ви не знаєте. Минає 10 хв., а до нього ніхто не підходить. Ваші дії.

4. Ви на баскетбольному матчі. Час перерви. Ви розмовляєте зі своїми друзями. Неподалік стоїть хлопець, якого ви випадково бачили тиждень тому. Він робить зауваження, які не подобають-

ся людям, що його оточують. Вони всі відходять. Тоді ви підходите до цього і він ображає вас. Що ви зробите?

5. Ви сидите в класі. Декілька учнів глузують з однокласника. Йому прикро, він «ловить» ваш погляд і дивиться на вас. Ваші дії.

6. Учень, якого ви не знаєте, постійно заважає вчителю і всьому класу. Спочатку його поведінка видається смішною та невдовзі набридає. Після перерви він заходить у клас і сідає біля вас. Що ви зробите? [8].

Отже, вищезазначені ситуації, на нашу думку, можуть бути доповнені, скориговані з урахуванням вікових, індивідуальних особливостей учнів, їх потреб, прагнень, проблем сучасних підлітків.

Висновки. 1. Підлітковий вік є важливим етапом розвитку особистості, її самосвідомості та утвердження власної ціннісної позиції. Одні вчені процес самоствердження пов'язують з потребою у самовираженні, самовизначенні, інші – з прагненнями до саморозкриття, самореалізації та самоздійснення.

2. Прагнення до самоствердження зростаючої особистості розвивається в умовах «Я»–інші; виявляється у стійкому бажанні до саморозвитку, самозростання, самоцінності власних пріоритетів, позиціонуванні себе у дорослій спільноті.

3. Перспективи наших подальших досліджень вбачаємо в удосконаленні системи консультативної роботи практичного психолога, у співпраці з учителями, класними керівниками, батьками та їх дітьми, де в останніх варто оптимізувати умови для позитивного самоствердження та самопрезентації.

Список використаних джерел

1. Грецов А. Г. Тренинг общения для подростков / А. Г. Грецов. – СПб. : Питер, 2006. – 160 с.
2. Гольдштейн А. Тренинг умінь спілкування: як допомогти проблемним підліткам / А. Гольдштейн, В. Хомик ; пер. з англ. В. Хомика. – К. : Либідь, 2003. – 520 с.
3. Заняття психолога з підлітками / Упоряд. Т. Гончаренко. – К. : Вид. Дім «Шк. світ» ; вид. Л. Галіцина, 2006. – 120 с.
4. Коттлер Дж. Психотерапевтическое консультирование / Дж. Коттлер, Р. Браун. – СПб.: Питер, 2001. – 464 с.
5. Мастерство психологического консультирования. / Под. ред. А.А. Бадхена, А.М. Родиной. – СПб.: Речь, 2007. – 240 с.
6. Наш проблемный подросток : понять и договориться / Под ред. Л. А. Регуш. – СПб. : Изд-во «СОЮЗ», 2001. – 191 с.

7. Никитин Е. П. Феномен человеческого самоутверждения / Е. П. Никитин, Н. Е. Харламенкова. – СПб. : Алетейя, 2000. – 224 с.
8. Джонсон Д.В. Тренінг саморозкриття / Д. В. Джонсон // Практична психологія та соціальна робота. – 2003. – № 7. – С. 52-54.
9. Петрушин С.В. Мастерская психологического консультирования. – 2-е изд., испр. и доп. / С.В. Петрушин. – СПб.: Речь, 2006. –184 с.
10. Работа психолога з педколективом / Упоряд. Т. Гончаренко; [2-е вид., стереотипне]. – К. : Вид. Дім «Шк. світ» ; вид Л. Галицина, 2006. – 120 с.
11. Учителям и родителям о психологии подростка: научн.-популяр. изд./ Г. Г. Аракелов, Н. М. Жариков, Э. Ф. Зеер и др.; Под. ред. Г. Г. Аракелова. – М. : Высш. шк., 1990. – 304 с.
12. Шульга В. Корекція вчинків підлітка: тренінг / В. Шульга. – К. : Шк.. світ, 2007. – 112 с.

Spysok vykorystanyh dzherel

1. Grecov A. G. Trening obshhenija dlja podrostkov / A.G. Grecov. – SPb. : Piter, 2006. – 160 s.
2. Gol'dshtejn A. Trening umin' spilkuvannja: jak dopomogty problemnym pidlitkam / A. Gol'dshtejn, V. Номык; per. z angl. V. Номыка. – К. : Lybid', 2003. – 520 s.
3. Zanjattja psihologa z pidlitkamy / Uporjad. T. Goncharenko. – К. : Vyd. Dim «Shk. svit» ; vyd. L. Galicyna, 2006. – 120 s.
4. Kottler Dzh. Psihoterapevticheskoe konsul'tirovanie / Dzh. Kottler, R. Braun. – SPb.: Piter, 2001. – 464s.
5. Masterstvo psihologicheskogo konsul'tirovanija. / Pod. red. A.A. Badhena, A.M. Rodinoj. – SPb.: Rech', 2007. – 240 s.
6. Nash problemnyj podrostok : ponjat' i dogovorit'sja / Pod red. L. A. Regush. – SPb. : Izd-vo «SOJuZ», 2001. – 191 s.
7. Nikitin E. P. Fenomen chelovecheskogo samoutverdzenija / E. P. Nikitin, N. E. Harlamenkova. – SPb. : Aletejja, 2000. – 224 s.
8. Dzhonson D.V. Trening samorozkryttja / D. V. Dzhonson // Praktychna psihologija ta social'na robota. – 2003. – № 7. – S. 52-54.
9. Petrushin S.V. Masterskaja psihologicheskogo konsul'tirovanija. – 2-e izd., ispr. i dop. /S.V. Petrushin. – SPb.: Rech', 2006. –184 s.
10. Robota psihologa z pedkolektyvom / Uporjad. T. Goncharenko; [2-e vyd., stereotypne]. – К. : Vyd. Dim «Shk. svit» ; vyd L.Galicyna, 2006. – 120 s.

11. Uchiteljam i roditeljam o psihologii podrostka: nauchn.-populjar. izd. / G. G. Arakelov, N. M. Zharikov, Je. F. Zeer i dr.; Pod. red. G. G. Arakelova. – M. : Vyssh. shk., 1990. – 304 s.
12. Shul'ga V. Korekcija vchynkiv pidlitka: trening / V. Shul'ga. – K. : Shk.. svit, 2007. – 112 s.

O.Y. Zhyznomirska. Consulting parents and teachers on the problem of optimization of teenager personality's self-affirmation development. The article presents recommendations to practicing psychologists as for consulting parents and teachers on the development of personality's self-affirmation in the growing-up period. It is found out that a teenager's desire for self-affirmation correlates with his/her certain social position, understanding – misunderstanding, acceptance – non-acceptance, recognition – non-recognition by the surrounding. The dependence between personal and social self-affirmation of teenagers is set, which promotes self-development, self-improvement, personal welfare. Specificity of self-affirmation as the process of ontogenetic development of a growing personality lies in the teenager's choice of certain forms of «I» («ego») affirmation; making their independent choices; desire to achieve positive results; desire to realize themselves adequately.

It is stated that self-affirmation is structured by inner, subjective process of personality's self-consciousness that can further reflect itself in various self-displays: communication, behaviour, teenagers' actions. It is found that self-affirmation is a desire for self-revelation, intrinsic value, self-realization of personality's potentials and reaching certain status in interaction with the surrounding. Practical pieces of advice and recommendations for school psychologists who interact directly with teachers and parents are worked out, where parents are given possibility to communicate with teenagers reasonably and without conflicts, understand them much better, understand and sense their needs, desires, aspirations, to be loyal to demerits of their character etc.

Key words: self-affirmation, self-revelation, intrinsic value, self-expression, self-presenting, self-realization, self-actualization, teenager personality.

Отримано: 22.01.2014 р.